

Вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності

С. А. Мороз

Національний університет цивільного захисту України, Харків, Україна

УДК 354:378:005.6

doi: 10.15421/15201730

З'ясовано факт, що більшість вітчизняних ВНЗ не мають сталих традицій щодо формування та забезпечення функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності. Доведено, що керівник ВНЗ, з огляду на свою залежність від трудового колективу, перш за все в межах процедури обрання на посаду, не може діяти ефективно у забезпеченні якості вищої освіти на університетському рівні. У контексті залежності працівників відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти від керівництва ВНЗ обґрунтовано інституціональну неспроможність відповідних підрозділів у проведенні якісної експертизи якості надання ВНЗ освітніх послуг. Крім того, з'ясовано, що існуючі норми формування та розподілу державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою не забезпечують системного підвищення рівня якості вищої освіти. З метою підвищення ефективності використання механізму державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою запропоновано застосовувати новий принцип розподілу бюджетних місць, а саме «бюджетні місця лише у конкурентоспроможного ВНЗ». Уміщено пропозиції щодо вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності.

Ключові слова: Закон України «Про вищу освіту»; державне замовлення; експертне оцінювання якості вищої освіти; керівник ВНЗ; Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти; вплив держави

Perfection of mechanisms of public administration of the quality of higher education at the level of functioning of the system of internal assurance of the quality of educational activity

S. A. Moroz

National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv, Ukraine

Taking into account the importance of the quality assurance of higher education, both for improving the quality of the labor potential of its carriers (man, organization, region, state) and for ensuring sustainable socio-economic development as a whole, we have been studying the possibility of improving the mechanisms of state management of the quality of higher education at the level of functioning of its internal support system. Using the abstract-logical method for determining the causal relationships between the level of quality of higher education and the activities of the subjects of state administration, as well as the method of formalization to justify the directions of the state's influence on the system of higher education, we formulated the following presented theses and conclusions. Firstly, the contradictions between university experts' dependence on the quality of higher education from the leadership of the university and the need for an independent analysis of the quality of education in the corresponding university can be solved by reassigning the head of the department of internal quality assurance of higher education to the National Agency for the Quality Assurance of Higher Education. As an alternative to the practice of forming a department of internal

Цитування даної статті: Мороз С. А. Вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності / С. А. Мороз // *Аспекти публічного управління*. – 2017. – Т.5. – №10. – С. 13-21.

Citation of this article: Moroz, S.A. (2017). Vdoskonalennia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity na rivni funktsionuvannia systemy vnutrishnoho zabezpechennia yakosti osvithnoi diialnosti [Perfection of mechanisms of public administration of the quality of higher education at the level of functioning of the system of internal assurance of the quality of educational activity]. *Public administration aspects*, 5(10), 13-21.

Received: 23.09.2017

Accepted: 11.10.2017

quality assurance in higher education at each university, we consider it possible to create an appropriate unit at the regional level, for example, within the framework of the structure of the local state administration. Secondly, the mechanism for distributing the state order for the training of specialists with higher education between universities should be based on the principle “the state allocates scholarships to reimburse the cost of education only in those universities that lead the national rating of the quality of education.” Consequently, compliance with this principle will, on the one hand, increase the efficiency of the use of public funds (only the best universities get the state order), and, on the other hand, will enable to activate the action of the market-oriented natural market, and, accordingly, the market for educational services, the mechanism of competition. Thirdly, we consider it necessary to change the existing order of appointment of heads of higher educational institutions. Replacing the existing mechanism of election of the university leader by the labor collective to the mechanism of direct appointment of the head of the university by the state, especially for state universities, will contribute not only to raising the overall level of management at the university level (the traditions of implementing management functions at the organizational level indicate that the manager appointed by the owner is more effective than the manager selected by the staff), but also will provide an improved quality of provision of educational services by the university.

Keywords: Law of Ukraine “On Higher Education”; government order; expert assessment of the quality of higher education; Head of the university; National Agency for Quality Assurance in Higher Education; state influence

Усовершенствование механизмов государственного управления качеством высшего образования на уровне функционирования системы внутреннего обеспечения качества образовательной деятельности

С. А. Мороз

Национальный университет гражданской защиты Украины, Харьков, Украина

Выяснен факт, что большинство отечественных вузов не имеют устоявшихся традиций по формированию и обеспечению функционирования системы внутреннего обеспечения качества образовательной деятельности. Доказано, что руководитель вуза, в силу своей зависимости от трудового коллектива, прежде всего в рамках процедуры избрания на должность, не может действовать эффективно в обеспечении качества высшего образования на университетском уровне. В контексте зависимости работников отдела внутреннего обеспечения качества высшего образования от руководства вуза обоснованно институциональную несостоятельность соответствующих подразделений в проведении качественной экспертизы качества предоставления вузом образовательных услуг. Кроме того, установлено, что существующие нормы формирования и распределения государственного заказа на подготовку специалистов с высшим образованием не обеспечивают системного повышения уровня качества высшего образования.

С целью повышения эффективности использования механизма государственного заказа на подготовку специалистов с высшим образованием предложено применять новый принцип распределения бюджетных мест, а именно «бюджетные места только у конкурентоспособного вуза». Внесены предложения по совершенствованию механизмов государственного управления качеством высшего образования на уровне функционирования системы внутреннего обеспечения качества образовательной деятельности.

Ключевые слова: Закон Украины «Про высшее образование», государственный заказ, экспертное оценивание качества высшего образования, руководитель вуза, Национальное агентство по обеспечению качества высшего образования, влияние государства.

Постановка проблемы. Проблематика якості вищої освіти, з огляду на свою неблизьку соціально-економічну та культурно-гуманітарну значущість, визначається на рівні одного з основних пріоритетних напрямів діяльності уряду та його профільних інститутів. Питання забезпечення якості вищої освіти стали предметом обговорення на

одному з останніх комунікативних заходів Міністерства освіти і науки України (МОН України), проведеному в межах проекту середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року за участю експертів та громадськості. Серед пріоритетних завдань розвитку системи вищої освіти учасники заходу звернули увагу на місце і роль

МОН України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти у формуванні та подальшому розвитку системи контролю якості освіти на університетському рівні. Серед ключових проблем позиціонування вітчизняної системи вищої освіти на рівні міжнародних рейтингів директор департаменту вищої освіти МОН України О. І. Шаров виділив недостатній рівень якості українських шкіл менеджменту, а також неефективну систему підготовки кадрів. На переконання О. І. Шарова, підвищення якості менеджмент-освіти в Україні щонайменше на 10 позицій (відповідно до методики розрахунку показника рівня освіти в межах Глобального індексу конкурентоспроможності Світового економічного форуму) «сприятиме підвищенню ефективності управління та економічному розвитку країни» [11]. За дослідженнями В. М. Мороза, рівень освіти населення країни суттєво впливає на рівень розвитку його трудових можливостей та створює безпосередні передумови для підвищення ефективності використання людських ресурсів [4, с. 254 – 255]. На думку О. А. Грішнєвої, саме освіта, з її потенціалами для забезпечення зайнятості населення та соціального розвитку держави є підґрунтям не лише для здійснення бажаних соціально-економічних перетворень, а й для збереження людського, інтелектуального і соціального капіталу України [2, с. 40]. Розглядаючи проблематику рівнів забезпечення якості вищої освіти, слід розуміти той факт, що держава, незважаючи на свою відповідальність перед суспільством за якість надання освітніх послуг, є лише регулятором процесів взаємодії між суб'єктами та об'єктами навчальної комунікації [6]. На переконання ректора Національного університету «Острозька академія» І. Д. Пасічника, саме інститут університету повинен узяти на себе роль основного актора у забезпеченні якості вищої освіти та запропонувати суспільству ефективний та зрозумілий алгоритм зміни навчальної парадигми. Беручи до уваги вищенаведене, можемо стверджувати, що проблематика розвитку системи освіти є актуальним та значущим напрямом в організації наукових пошуків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах державно-управлінської

науки питання якості вищої освіти розглянуті в роботах Л. А. Гаєвської, О. В. Жабенка, С. В. Майбороди (обґрунтовано теоретико-історичні аспекти державного управління освітою); С. К. Андрейчука, С. М. Домбровської, В. М. Огаренка (досліджено зміст та практику використання механізмів державного управління системою вищої освіти); Д. В. Бондара, О. В. Поступної, Т. М. Тарасенко (визначено інституціонально-правові та соціально-економічні умови ефективного розвитку вищої освіти); Т. І. Гладкої, Т. О. Лукіної, А. В. Роміна (з'ясовано особливості державного управління якістю надання освітніх послуг у системі вищої освіти); О. В. Дубровки, Р. А. Науменко, Л. І. Паращенко (досліджено організаційно-методичні та практично-діяльнісні аспекти прояву державно-управлінського впливу на освітянську сферу) та багатьох інших дослідників. Слід звернути увагу на той факт, що питання якості вищої освіти постійно перебувають у межах кола наукових інтересів дослідників. Серед останніх науково-комунікативних заходів, тематика яких була спрямована на вдосконалення змісту та практики функціонування системи вищої освіти України, слід виділити: VI Міжнародну науково-практичну конференцію «Болонський процес: врядування у системі вищої освіти в контексті забезпечення якості» (07.11.2017, м. Київ – Київський національний університет імені Тараса Шевченка); Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти» (05 – 06.10.2017, м. Запоріжжя – Запорізький національний університет); XIV Всеукраїнську науково-методичну конференцію «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Імплементация нових стандартів освіти» (29.09.2017, м. Харків – Харківський державний університет харчування та торгівлі); Міжнародну науково-практичну конференцію «Управління якістю вищої освіти: проблеми та перспективи» (29.09.2017, м. Київ – ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України). Серед найбільш очікуваних науково-комунікативних заходів слід звернути увагу на Міжнародну науково-практичну конференцію «Забезпечення якості вищої

освіти: європейські й національні стандарти та індикатори», проведення якої було анонсовано Державним закладом «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» на 16 – 17 листопада 2017 р. Незважаючи на достатній рівень наукового опрацювання проблематики якості вищої освіти, окремі напрями її позиціонування в межах наукового знання все ще залишаються відкритими для подальших наукових розвідок.

Окремі питання прояву проблематики якості вищої освіти були нами розглянуті в межах попередніх напрямів наукових пошуків [7], а отже, ця публікація є їх логічним продовженням.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розгляд змісту та особливостей функціонування системи вищої освіти, з огляду на складність структури та багатовекторність взаємозв'язків її підсистем та елементів, має майже необмежену кількість напрямів для організації наукових пошуків. Крім того, слід розуміти, що багатогранність у позиціонуванні змісту феномену якості вищої освіти обумовлює можливість його розгляду через призму відразу декількох наук. Наприклад, проблематика якості вищої освіти традиційно розглядається на рівні одного з предметів дослідження в межах педагогічних наук. Паспорт спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання визначає проблематику прогнозування й діагностування якості підготовки фахівця на рівні одного з напрямів досліджень. У свою чергу, зміст напрямів досліджень паспорту спеціальності 13.00.09 – теорія навчання визначає питання моніторингу якості навчального процесу на рівні предметного поля для організації наукових пошуків. У дещо опосередкованому вигляді проблематика якості вищої освіти позиціонує у змісті паспорту спеціальності 13.00.06 – теорія та методика управління освітою. Слід звернути увагу на те, що визначені цим документом напрями досліджень освітянської проблематики досить вдало поєднуються зі змістом паспортів спеціальності державно-управлінської науки. Серед напрямів досліджень спеціальності 13.00.06 найбільш повно відповідають предметному полю науки державного управління такі з них: теоретико-методо-

логічні та методичні засади державної політики в галузі управління освітою; актуальні проблеми місцевого і регіонального управління освітою; дослідження системи державної атестації та акредитації навчальних закладів; громадське самоврядування в системі управління освітою; моніторинг, контроль та оцінювання в галузі управління освітою [9]. Незважаючи на достатній рівень наукової уваги до феномену якості вищої освіти, переважно з боку представників педагогічної наукової думки, відповідна проблематика, всупереч своїй неабиякій значущості, як для забезпечення діяльності органів виконавчої влади (об'єкт дослідження науки державного управління), наприклад, у контексті кадрового забезпечення виконавчо-розпорядчої діяльності органів державного управління, так і для підвищення ефективності функціонування системи органів виконавчої влади (предмет науки державного управління) [3, с. 184] залишається недостатньо дослідженою в межах державно-управлінської науки.

Вище ми звернули увагу на той факт, що проблематика управління якістю вищої освіти перебуває у фокусі наукової уваги державно-управлінської науки, а отже, вона не є принципово новим напрямом в організації наукових пошуків. Водночас динаміка оновлення знань щодо предметів наукової уваги в поєднанні зі зміною її акцентів до тих чи інших складників їх змісту потребує постійного вдосконалення, як загалом самої системи відповідних знань, так і безпосередньо змісту її базових (основних) категорій. У межах цієї публікації ми звернемо увагу на ті аспекти прояву порушеної вище проблематики, які відповідно до практики свого функціонування пов'язані зі змістом можливих напрямів удосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти.

Мета статті – визначити можливі напрями вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками завдання щодо управління якістю вищої освіти на рівні вітчизняних ВНЗ не розглядалось як пріоритетне. Про це свідчить той факт, що до актуалізації норм

ст. 16 Закону України «Про вищу освіту» [10] щодо обов'язковості формування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти жоден із вітчизняних ВНЗ не мав відповідної підсистеми в межах власної структури. Слід звернути увагу, що на цей час існуюча система внутрішнього забезпечення якості у ВНЗ здебільшого не забезпечує виконання покладених на неї функцій. На нашу думку, реалізація принципів управління якістю ДСТУ ISO 9000:2007 стосовно системи вищої освіти може забезпечити досягнення запланованого результату лише за умови подолання існуючих суперечностей. Наприклад, за умови безпосереднього підпорядкування керівника відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти ректору ВНЗ ефективність здійснення передбачених Законом України «Про вищу освіту» процедур і заходів буде обмеженою. Ми вважаємо, що керівник ВНЗ зацікавлений в отриманні реальної інформації щодо об'єкта моніторингу, але при цьому суб'єкт його проведення (керівник відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти) буде прагнути догодити замовнику. Існування такої залежності досить аргументовано викладено Девідом Л. Веймером та Ейдемом Р. Вайнінгом у межах обґрунтування змісту нової на той час професії – аналіз політики та розгляду її особливостей. На думку вчених, у експертів існує неабияка спокуса догодити замовнику (клієнту) консультаційної послуги бажаним для нього результатом. «Найкраще опираються спокусі догоджати ті консультанти, які мають широку клієнтуру, дуже рідкісні знання або прославилися своїм виваженими аналізами; вони не зазнають великої шкоди через втрату одного клієнта і, якщо буде потреба, знайдуть собі роботу в іншому місці» [1, с. 27]. У контексті цієї тези виникає цілком очікуване питання щодо можливості керівника відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти опиратися спокусі догодити бажаним результатом своєму ректору. Чи можемо ми стверджувати, що керівник відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти має «широку клієнтуру» або «дуже рідкісні знання»? Найімовірніше, немає, а отже, його здатність до проведення неупередженого та об'єктивного оцінюван-

ня якості освітньої діяльності та якості вищої освіти на організаційному рівні університету є більш ніж обмеженою.

Управління якістю вищої освіти на університетському рівні, у межах вітчизняних традицій функціонування системи вищої освіти та її основних елементів, є дещо обмеженим, як за своїм змістом, так і за механізмами його реалізації. Таке обмеження може бути пояснене, з одного боку, через призму процедур формування та розподілу державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою, а з іншого – у контексті норм та практики призначення керівника ВНЗ.

Існуючі норми формування та розподілу державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою, на жаль, не сприяють формуванню таких умов, за яких ВНЗ прагнуть до підвищення рівня якості вищої освіти. Незважаючи на те що запроваджена в дію система розподілу державного замовлення (розподіл обсягів держзамовлення за принципом «місце йде за студентом»), за оцінкою фахівців МОН України, повністю виправдала очікування її авторів [8], можемо констатувати той факт, що нова модель може розглядатись на рівні складової механізму управління якістю вищої освіти лише умовно. Це пов'язано з тим, що держава впливає не на якість освітньої діяльності у ВНЗ, а на підвищення рівня їх конкурентоспроможності. Іншими словами, відбувається опосередкований вплив на якість вищої освіти, перш за все за рахунок формування таких інституціональних умов, за яких найбільш цікаві для якісно підготовлених абітурієнтів ВНЗ матимуть можливість отримати додаткове фінансування у вигляді збільшення обсягів державного замовлення. Питання управління якістю вищої освіти повинно розглядатись у тому числі й через призму якості професійної діяльності самих ВНЗ. Отже, зв'язок обсягів державного замовлення для конкретного ВНЗ не завжди може бути розглянутий на рівні детермінанти підвищення якості освітнянської послуги, яка ним надається. На наше переконання, з метою підвищення ефективності державного управління якістю вищої освіти обсяг державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою повинен залежати не стільки від

вибору (вподобань) найбільш підготовленими абітурієнтами місця здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня (ВНЗ), скільки від рівня якості вищої освіти, який демонструє ВНЗ. Наше припущення щодо необхідності зміни пріоритетів у розподілі обсягів державного замовлення з використання принципу «місце йде за студентом» на принцип «місце у конкурентоспроможному ВНЗ», тобто тому ВНЗ, який демонструє найвищу якість підготовки майбутніх фахівців, може бути підкріплено загальновідомою тезою про існування так званої інформаційної асиметрії, а саме тією частиною її змісту, яка пов'язана з обґрунтуванням нелогічності поведінки споживача (у нашому випадку абітурієнт) під час вибору того чи іншого товару або продукту (у нашому випадку ВНЗ) в контексті його підсумкової користі. Цілком очевидно, що абітурієнт з високими балами зовнішнього незалежного оцінювання, а відповідно й зі «своїм бюджетним місцем», може обрати не той ВНЗ, який забезпечує максимально високий рівень (якість) підготовки, а той університет, який, наприклад, є ближчим до нього територіально, або той, у якому навчаються його друзі тощо. За таких умов так зване бюджетне місце буде перерозподілене на користь не найбільш конкурентоспроможного ВНЗ, що, безумовно, не сприятиме підвищенню якості вищої освіти.

У контексті діючих норм та практики призначення керівника ВНЗ можемо стверджувати, що механізм виборів керівника ВНЗ не завжди сприяє підвищенню рівня вимогливості керівника ВНЗ до процедур та результатів надання освітянської послуги, адже жорстка позиція ректора щодо необхідності забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти на університетському рівні може стати причиною невдоволення науково-педагогічних працівників та студентів, а відповідно і вірогідність бути обраним на свою посаду в майбутньому значно зменшиться. Ми погоджуємося з обґрунтованими В. М. Морозом пропозиціями щодо можливості призначення керівника державного ВНЗ не за результатами його виборів трудовим колективом, а через механізм відбору кандидатів власником [5]. На наше переконання, підвищення ролі держави в підборі та процедурі призначення ке-

рівника ВНЗ сприятиме розвитку системи забезпечення якості вищої освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Беручи до уваги вищенаведене, вважаємо за можливе сформулювати такі основні висновки.

По-перше, суперечність між залежністю експертів з якості вищої освіти від керівництва ВНЗ та необхідністю опрацювання об'єктивного оцінювання якості освіти у відповідному університеті може бути вирішена за рахунок підпорядкування керівника відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти посадовій особі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Як альтернативу до практики формування в кожному ВНЗ відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти вважаємо за потрібне розглянути можливість формування відповідного підрозділу на регіональному рівні, наприклад у межах структури місцевої державної адміністрації. Така пропозиція, на наше переконання, є цілком логічною, як з огляду на той факт, що саме держава є головним замовником та споживачем освітньої послуги, так і в контексті контролю держави за реалізацією державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. Водночас слід визнати, що практична реалізація вищенаведеної пропозиції має певні труднощі, адже відповідно до діючих норм утворення відділу забезпечення якості освітньої діяльності на рівні ВНЗ, так само як і ресурсне забезпечення його функціонування, належить до компетенції керівника ВНЗ. Цілком логічно, що відповідно до принципів структурування (департаменталізації) підрозділів у межах організації та розбудови системи її внутрішньої ієрархії начальник відділу забезпечення якості освітньої діяльності підкоряється ректору ВНЗ. Саме така система підпорядкування може стати причиною руйнування принципів внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти на університетському рівні. З метою підвищення ефективності функціонування системи внутрішнього забезпечення якості вважаємо за необхідне ініціювати дискусію навколо обговорення питання щодо можливості зміни вектору парадигми взаємовідносин між керівником

ВНЗ та начальником відділу забезпечення якості освітньої діяльності з рівня «суб'єкт – об'єкт» на рівень «суб'єкт – суб'єкт». Реалізація цього принципу на практичному рівні повинна супроводжуватись зміною компетенції ВНЗ та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо принципів формування та ресурсного забезпечення системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

По-друге, механізм розподілу державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою повинен розбудовуватись через призму принципу «бюджетні місця лише у конкурентоспроможного ВНЗ». Дотримання цього принципу забезпечить не лише підвищення якості вищої освіти, наприклад, за рахунок того, що державне замовлення не буде розпорозуватись між великою кількістю ВНЗ, а буде розподілене серед найбільш конкурентоспроможних університетів, а й сприятиме оптимізації системи вищої освіти, перш за все за рахунок скорочення тих ВНЗ, які не демонструють достатній рівень розвитку свого трудового потенціалу. Крім того, застосування запропонованого принципу дозволить активізувати дію природного для ринку надання освітніх послуг механізму конкуренції. Інституціональне підтримання (закріплення) цього механізму, у кінцевому підсумку, сприятиме, з одного боку, підвищенню ефективності функціонування елементів системи вищої освіти, а з іншого – позитивно вплине на загальний рівень якісних характеристик трудового потенціалу як окремого суб'єкта, так і держави загалом. Отже, застосування принципу «бюджетні місця лише у конкурентоспроможного ВНЗ» передбачає розподіл державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою лише серед тих ВНЗ, які є лідерами національного рейтингу, наприклад, «ТОП-200 Україна». Питання полягає лише у визначенні тих позицій рейтингу, позиціонування ВНЗ на яких даватиме їм право на виконання державного замовлення.

По-третє, у контексті підвищення ефективності функціонування механізмів державного управління якістю вищої освіти на університетському рівні вважаємо за можливе розглянути зміну порядку призначен-

ня керівників ВНЗ. На наше переконання, зміна існуючого механізму виборів ректора трудовим колективом ВНЗ на механізм прямого призначення ректора державою, принаймні для тих ВНЗ, які перебувають у державній власності, не лише сприятиме підвищенню загального рівня менеджменту на університетському рівні (відповідно до традицій реалізації функцій управління на організаційному рівні, призначений власником (інвестором) керівник, як правило, є більш ефективним управлінцем порівняно з тим, якого обирає трудовий колектив), а й забезпечить підвищення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти на рівні ВНЗ. Слід визнати той факт, що запропонована нами зміна механізму призначення керівника ВНЗ може бути розглянута через призму порушення принципу університетської автономії. Водночас призначення керівника власником ВНЗ не порушує принцип самостійності, незалежності й відповідальності «закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом» [10]. Крім того, слід узяти до уваги той факт, що університетська хартія (Magna Charta Universitatum, 1988) розглядає автономність університетів через призму їх незалежності від політичних, економічних і ідеологічних поглядів та допускає різноманіття організаційних форм розбудови ВНЗ залежно від географічної та історичної спадщин. Нагадаємо, що в межах європейської моделі організації системи вищої освіти ініціатором формування інституції університету є суспільство, тоді як більшість із вітчизняних ВНЗ створені свого часу за рішенням держави. Традиції розвитку європейської моделі вищої професійної освіти передбачають первинність інституції університету (університет є підґрунтям для розвитку професійної освіти), тоді як традиції формування вітчизняних ВНЗ передбачають їх розвиток на базі професійної освіти (університет є продуктом розвитку професійної освіти). Така традиція формування університетської інституції багато в чому пояснює нашу позицію щодо необхідності підсилення ролі

держави в межах процедури призначення керівника ВНЗ.

Цілком очевидно, що наведені вище висновки не вичерпують проблематики вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності, а лише створюють підґрунтя для подальшого її обговорення. Серед найбільш перспектив-

них напрямів в організації наукових пошуків слід звернути увагу перш за все на ті з них, зміст яких пов'язаний із визначенням ефективності використання тих чи інших механізмів державного управління якістю вищої освіти. Крім того, на увагу дослідників заслугоує проблематика суб'єктно-об'єктних взаємовідносин у системі забезпечення ефективного функціонування та розвитку системи вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Веймер Д. Л. Аналіз політики: Концепції і практика / Д. Л. Веймер, Е. Р. Вайнінг. – Київ: Основи, 1998. – 654 с.
2. Грішнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку / О. А. Грішнова // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 34–40
4. Мороз З. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – Київ: Атіка, 2003. – 576 с.
3. Мороз В. М. Динаміка зміни індексу освіченості населення в Україні як якісна характеристика системи трудового потенціалу країни / В. М. Мороз // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2009. – №2. – С. 249–256
5. Мороз В. М. Напрями вдосконалення механізмів державного регулювання процедури обрання керівника вищого навчального закладу / В. М. Мороз // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2014. – № 1. – Режим доступу: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_1/17.pdf
6. Мороз С. А. Вплив держави на трудовий потенціал ВНЗ: державне управління чи державне регулювання? / С. А. Мороз // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2015. – №4. – С. 105–113
7. Мороз С. А. Зміст дефініції «якість вищої освіти» в контексті наукових поглядів представників східноєвропейських наукових шкіл / С. А. Мороз, В. М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія – 2017. – №2. – С. 58–71
8. Новації вступу-2018 / Новини від 18.10.2017 // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/10/18/7-zayav-onovleni-koeficzienti-fiksovanij-pregelik-konkursnix-predmetiv-150-baliv/>
9. Паспорт спеціальності 13.00.06 – Теорія та методика управління освітою / Про затвердження переліку паспортів у галузі педагогічних наук // Постанова Президії вищої атестаційної комісії України від 14.09.2006, № 6-06/8. – Режим доступу: [file:///D:/user/Downloads/13_00_06%20\(1\).pdf](file:///D:/user/Downloads/13_00_06%20(1).pdf)
10. Про вищу освіту / Закон України від 01.07.2014 р., № 1556-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 63. – С. 7–14
11. Шаров О. І. 2017-го систему вищої освіти очікують чотири ключові зміни / О. І. Шаров // Міністерство освіти і науки України: новини від 16.01.2017. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/01/16/2017-go-sistemu-vishhoyi-osviti-ochikuyut-chotiri-klyuchovi-zmini>, – --direktor-departamentu/

REFERENCES:

1. Vejmer, D.L. & Vajnih, E. R. (1998). *Analiz polityky: Kontseptsii i praktyka* [Policy Analysis: Concepts and Practice]. Kyiv: Osnovy, 654 (in Ukrainian).
2. Grishnova, O.A. (2014). *Liuds'kyj, intelektual'nyj i sotsial'nyj kapital Ukrainy: sutnist', vzaiemozv'язok, otsinka, napriamy rozvytku* [Human, intellectual and social capital of Ukraine: essence, interconnection, assessment, directions of development]. *Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, (1), 34–40 (in Ukrainian).
3. Malynovs'kyj, V.Ya. (2003). *Derzhavne upravlinnia: navchal'nyj posibnyk* [Public administration: a manual]. Kyiv: Atika, 576 (in Ukrainian).

4. Moroz, V.M. (2009). Dynamika zminy indeksu osvichenosti naseleння v Ukraini iak iakisna kharakterystyka systemy trudovoho potentsialu krainy [Dynamics of change of the index of education of population in Ukraine as a qualitative characteristic of the system of labor potential of the country]. *Visnyk Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, (2), 249–256 (in Ukrainian).
5. Moroz, V.M. (2014). Napriamy vdoskonalennia mekhanizmiv derzhavnoho rehuliuвання protsedury obrannia kerivnyka vyschoho navchal'noho zakladu [Areas of improvement of the mechanisms of state regulation of the procedure for the election of the head of a higher educational institution]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*, (1). Retrived from: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_1/17.pdf (in Ukrainian).
6. Moroz, S.A. (2015). Vplyv derzhavy na trudovij potentsial VNZ: derzhavne upravlinnia chy derzhavne rehuliuвання? [Influence of the state on the labor potential of the university: public administration or state regulation?]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (4), 105–113. (in Ukrainian).
7. Moroz, S.A. & Moroz, V.M. (2017). Zmist definitsii «iakist' vyschoi osvity» v konteksti naukovykh pohliadiv predstavnykiv skhidnoievropejs'kykh naukovykh shkil [The content of the definition of «quality of higher education» in the context of the scientific views of representatives of East European scientific schools]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymy systemamy: filosofii, psikhologii, pedahohika, sotsiologii*, (2), 58–71. (in Ukrainian).
8. Novatsii vstupu-2018. Novyny vid 18.10.2017. [Accession Novations-2018. News from 10/18/2017]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. Retrived from: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/10/18/7-zayav-onovleni-koeficzienti,-fiksovaniy-perelik-konkursnix-predmetiv-150-baliv/> (in Ukrainian).
9. Pasport spetsial'nosti 13.00.06 – Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu. Pro zatverdzhennia pereliku pasportiv u haluzi pedahohichnykh nauk. [Passport of specialty 13.00.06 - Theory and methodology of education management. About approval of the list of passports in the field of pedagogical sciences]. *Postanova Prezidii vyschoi atestatsijnoi komisii Ukrainy vid 14.09.2006, № 6-06/8*. – Retrived from: [file:///D:/user/Downloads/13_00_06%20\(1\).pdf](file:///D:/user/Downloads/13_00_06%20(1).pdf) (in Ukrainian).
10. Pro vyschu osvitu. Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r., № 1556-VII [On Higher Education / Law of Ukraine dated 01.07.2014, No. 1556-VII]. (2014) *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, (63), 7–14. (in Ukrainian).
11. Sharov O. I. (2017). 2017-ho systemu vyschoi osvity ochikuiut' chotyry kliuchovi zminy [In the 2017 higher education system, four key changes are expected]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: novyny vid 16.01.2017*. – Retrived from: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/01/16/«2017-go-sistemu-vishhoi-osviti-ochikuyut-chotiri-klyuchovi-zmini»,---direktor-departamentu/> (in Ukrainian).

Мороз Світлана Анатоліївна – кандидат наук з державного управління
 Національний університет цивільного захисту України
 Адреса: 61023, Харків, вул. Чернишевська, 94
 E-mail: ra_ekma@yahoo.com

Moroz Svitlana A. – PhD of Public Administration
 National University of Civil Protection of Ukraine
 Address: 94, Chernyshevskya Str., Kharkiv, 61023, Ukraine
 E-mail: ra_ekma@yahoo.com